

הכיפורים: "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת".

וגם אילו נאמר "יקח שעירי עזים" בלבד הייתי יודע שהם שנים, שהרי מיעוט "שעירי" הוא שנים [כי מיעוט רבים הוא לפחות שנים].⁽¹²⁾

אם כן מה תלמוד לומר מילה מיותרת "שני"?

מכאן דרשו חכמים: שיהיו שניהן שוים.

ומניין שאף על פי שאין שניהן שוין, כשיריין הם בדיעבד?

תלמוד לומר "שעיר — שעיר" פעמיים, בענין שעירי יום הכיפורים. פעם אחת בענין שעיר לה', ופעם אחת בענין שעיר המשתלח.⁽¹³⁾

ואם מת השעיר המשתלח אחרי שחיטת שעיר החטאת של השם, צריך להביא שני שעירים אחרים ולהגדיל עליהם. ויקריב מהזוג השני אחד לה' ואחד לעזאזל.

ונמצא ששעיר החטאת הראשון הוא מיותר, ולכן ישפך הדם שלו.⁽¹¹⁾

גמרא:

שנינו במשנה: "שני שעירי יום הכיפורים מצותן שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ובלקחתן כאחד".

והגמרא מביאה עתה ברייתא המבארת את המקור לדברי המשנה:

ב-ב-1 תנו רבנן:

נאמר [ויקרא טז ה] בענין עבודת יום

ביר' הביא שבענין שתי החצוצרות דרשו בספרי [פרשת והעלותך] שאין לתקוע בשלוש חצוצרות מפני שהתורה כתבה "שתי" חצוצרות. [וכן בתורת כהנים מצאנו כיוצא בזה לענין שתי תורים ושני בני יונה] ומכאן קשה על דברי הריטב"א שכתב שכל מקום שאמרו מיעוט רבים שנים הרי זה כאילו נאמר בפירוש שנים, ובהכרח צריך לומר כהמאירי.

[ועיין לקמן, שמשמע מדברי המאירי שם שגם הוא מודה שמיעוט רבים הרי זה כאילו נכתב בפירוש שנים, אלא שכתב שמכל מקום באופן כזה טרח וכתב לה קרא].

13. מאחר שנאמר [ויקרא טז ח] "ונתן אהרן על שני השעירים גלות". היה לו לכתוב בפסוקים שאחרי [ט י]: "והקריב אהרן את אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת. ואשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי". ולמה חזר הכתוב פעמים על

דין מיתה. [ועיין תוספות תמורה טו, ב ד"ה וקא קרבה].

11. מדברי רבי יהודה מוכח, שהוא ודאי סובר ששני השעירים שבזוג השני קרבים, ולא השעיר שנותר מהזוג הראשון. [אלא אותו שעיר ימות], ובגמרא יתבאר מדוע לא הקריבו את הראשון. עוד יתבאר בגמרא מה בא רבי יהודה להוסיף במה שאמר כאן [ב"ועוד אמר רבי יהודה" וכו'].⁽¹¹⁾

12. כתב הריטב"א: מדברי הברייתא כאן מוכח שכל מקום שאמרו "מיעוט רבים שנים". אין זה משום ספק אלא הרי זה כאילו נכתב בתורה שנים בפירוש.

אבל המאירי כתב, שהייתי יודע בודאי ש"שעירי עזים" הם שנים ולא יותר. שהרי אחר כך נאמר בתורה "אחד לה' ואחד לעזאזל". והשיח יצחק [לקמן ד"ה ותנן נמי... והנה

שעירי החטאת(14) [ושלשתם מיותרים, שהרי מיעוט רבים הואשנים], ללמד שצריך ששניהם יהיו שוים.

ומכאן היה מקום ללמוד ששנה עליהם הכתוב לעכב. ולכן, אילו לא ריבה הכתוב "שעיר" "שעיר", שאפילו כשאין שניהם שוים הם כשרים, הייתי אומר שהם אכן פסולים.

ומקשינן: והשתא, דרבי רחמנא, ועכשיו שריבה הכתוב במילים "שעיר" "שעיר", ולימד שאפילו אין שני השעירים שוים הרי הם כשרים, אם כן קשה: "שני" "שני" "שני" — למה לי? לאיזה צורך נשנתה המילה "שני" שלש פעמים?

ומתצינן: חד למראה, שיהיו שניהם שוים בצבעם.

וחד לקומה, ללמד שיהיו שוים בקומתם.

וחד לדמים, ללמד שיקנו את שניהם באותו מחיר.⁽¹⁵⁾

ובכך ריבה הכתוב, שגם אם האחד שונה מחבירו, הם כשרים, כדיעבד.

ומדייקנן מדברי הברייתא: טעמא דרבי רחמנא, הטעם שיש להכשיר כדיעבד שני שעירים שאינם שווים הוא רק משום שהכתוב טרח וריבה ["שעיר" "שעיר"].

ומשמע, הא לא רבי רחמנא, אילו לא היה הכתוב מרבה שהם כשרים כדיעבד, הוה אמינא [הייתי אומר] שהם פסולין.

וקשה: עיבובא — מנא לן?! כיצד היינו חושבים שהם פסולים? והרי יש כלל בכל הקדשים, שדוקא דברים ששנה עליהם הכתוב שני פעמים חסרונם מעכב.

והיכן שנה הכתוב פעמיים ששני השעירים יהיו שווים?

ומתצינן: סלקא דעתך אמינא, היה עולה על דעתך לומר, שאכן הכתוב שנה עליהם לעכב. שהרי "שני שעירי", "שני שעירים", "שני שעירים" כתוב שלש פעמים בענין

"ומאת עדת בני ישראל יקח [יקנה] שני שעירי עיזים לחטאת".

ואילו נאמר פעם שניה "שני שעירים", הייתי מפרש שצריך שיהיו שוים גם בקומה. אבל עדיין לא הייתי יודע שצריך שיהיו שניהם שוים במראה, [אולי כוונתו משום שאי אפשר למצוא שני שעירים שווים לגמרי כמבואר בתוספות ישנים על המשנה והבאנום לעיל הערה 1] ולפיכך נאמר "שני שעירים" 3 פעמים [ועיין תוספות סוף ד"ה שני שעירי בעמ' א].

ובדברי הגמרא לא מבואר מקור לדברי המשנה שצריך שתהיה לקיחתן כאחד. וכתבו תוספות הרא"ש [בתירוץ ב] שאילו נאמר "יקח שעירי" היה משמע שיקח שני

"השעיר" [והקריב את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה... והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל" וגו']? מכאן שמילים אלו מיותרות. ר"ח, קרבן אהרן שם פ' ע"ב [ומובא בשיח יצחק].

14. "ומאת עדת ישראל יקח שני שעירי עיזים" [פסוק ה]. "ולקח את שני השעירים והעמיד אותם... [פסוק ז]. "ונתן אהרן על שני השעירים גרלות" [פסוק ח].

15. פירש שיח יצחק: אילו נאמר פעם אחת "שני שעירים" הייתי אומר שצריך שיהיו שוים בדמים בלבד, שבזה דיבר הכתוב שנאמר:

תניא נמי הכי, שנינו בברייתא אחרת כיוצא בזה, לגבי כבשי מצורע. (16)

נאמר [ויקרא טו י'] בענין המצורע: "וביום השמיני יקח שני כבשים".

וגם אילו היה נאמר "יקח כבשים" בלבד הייתי יודע שהם שנים, שהרי מיעוט כבשים שנים. (17)

ואם כן, מזה תלמוד לומר [לאיזה צורך נאמר] "שני"?

מכאן דרשו חכמים — שיהיו שניהן שוין.

ומניין שאף על פי שאין שניהן שוין הרי הם כשורין בדיעבד?

תלמוד לומר [לכך נאמר] "כבש" "כבש" —

פעמיים נאמרה בענין כבשי המצורע המילה "כבש" שהיא מיותרת. (18)

ריבה הכתוב, שגם אם האחד שונה מחבירו הרי הם כשרים בדיעבד. (19)

ומדייקינן מדברי הברייתא: טעמא דרבי רחמנא, הטעם שאנו מכשירים בדיעבד שני כבשים שאינם שווים, הוא אך ורק משום שהכתוב טרח וריבה אותם ["כבש כבש"].

ומשמע, הא לא רבי רחמנא, אילו לא היה הכתוב מרבה שהם כשרים בדיעבד, הוה אמנא [הייתי אומר] שהם פסולין גם בדיעבד.

וקשה: עיכובא — מנא לן?! מדוע היינו חושבים שהם פסולים? הרי יש כלל בענין קדשים, שדוקא דברים ששנה עליהם הכתוב

לחטאת ונסכים ושמן. כמבואר בפרשה שם]. הברייתא שלפנינו מדבר על שני הכבשים הללו. 17. לדעת הריטב"א לעיל הערה 12 מיעוט כבשים שנים הרי זה בתורת ודאי כאילו נאמר בפירוש שנים בתורה. והמאירי כתב שאי אפשר לומר שצריך כאן 3 כבשים מפני שבפרשת מצורע בסדר הקרבנות מבואר שהקריב כבש אחד לאשם ואחד לחטאת. הרי שלא היו יותר.

18. שנאמר [ויקרא יד י']: "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים". ואחר כך נאמר [בפסוק יב]: "ולקח הכהן את הכבש האחד". והיה יכול לומר "ולקח את האחד". וכן בהמשך [בפסוק יג] נאמר: "ושחט את הכבש במקום אשר ישחט" וגו' והיה יכול לומר "ושחט אותו". נמצא ש"הכבש" מיותר שני פעמים [קרבן אהרן על תורת כהנים שם. שיח יצחק].

19. הרמב"ם לא הזכיר בענין כבשי המצורע שצריך שיהיו שניהם שוים ותמה על זה שיח

שעירים כאחת. [ועיין בתוספות ישנים]. ותוספות יום טוב כתב, שדמים ולקחתן כאחד שקולים הם. ואין סיבה לומר שאחד מהם יותר נצרך מחבירו, [משום ששניהם דברים שמחוץ לגופם של השעירים], הלכך למדים את שניהם מיתור אחד. [עיין שם שהאריך בזה בכמה אופנים], ועיין רש"ש ד"ה ובדמים. ובתוספות ישנים הביאו שיש גורסים: "חד — למראה וקומה. וחד — לדמים. וחד — ללקחתן כאחד". ופירש תוספות הרא"ש שמראה וקומה נלמד מפסוק אחד. מפני ששניהם דברים בגופם של השעירים [לכאורה קושית הרש"ש הנ"ל קשה גם על זה. ועיין].

16. מצורע שנרפא מצרעתו עושה ביום טהרתו כסדר המפורש בפרשת מצורע [ויקרא יד] ויושב מחוץ למחנה שבעת ימים. [וביום השביעי מגלה את כל שערותיו וטובל], וביום השמיני מביא 2 כבשים אחד לאשם ואחד לעולה, [וכבשה

הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות
טהורות".⁽²¹⁾

ושנינו בברייתא: אילו נאמר "צפרים" ולא
"שתי צפרים" הייתי יודע שמויעוט צפרים
הוא שתיים.⁽²²⁾

אם כן מה תלמוד לומר [לאיזה צורך נאמר]
"שתי"?

ללמדך שיהיו שתייהן שוות.

ומנין שאף על פי שאינן שוות הן כשרות
בדיעבד?

תלמוד לומר, לכך נאמר "צפור" "צפור"
[פעמים נאמרה בתורה המילה "צפור",
שהיא מיותרת] — ריבה הכתוב שאף על פי
שאינן שוות, הרי הן כשרות בדיעבד.

ומדייקינן מדברי הברייתא: טעמא דרבי
רחמנא, הטעם שצפרים שאינן שוות הרי הן
כשרות, הוא אך ורק משום שהכתוב טרח
וריבה אותם ["ציפור" "ציפור"].

ומשמע הא אם לא רבי רחמנא [אילו לא
היה הכתוב מרבה אותם], הוה אמינא [הייתי
אומר] שהן פסולות אפילו בדיעבד.

וקשה: עיכובא — מנא לן, מדוע היינו

שני פעמים הרי הם מעכבים. והיכן שנה
הכתוב שצריך ששני הכבשים יהיו שוים?

ומתצינן: סלקא דעתך אמינא, היה עולה
על דעתך לומר, שכל הדינים שנאמרו בענין
המצורע מעכבים בדיעבד, משום ש"תהיה
כתיב" בתחילת פרשת מצורע נאמר "זאת
תהיה תורת המצורע". ומשמע, שכל האמור
בפרשת המצורע יהיה בהוייתו [כמו שהוא
נאמר בלא שום שינוי], ולכן אם שינה פסול.

לכן הוצרך הכתוב לרבות, שגם אם שני
הכבשים אינם שווים, הרי הם כשרים
בדיעבד.

ומקשינן: והשתא דרבי רחמנא, ועכשיו
שהכתוב ריבה במילים "כבש" "כבש"
שאפילו אם אין שני הכבשים שווים הרי הם
כשרים בדיעבד, אם כן קשה: "תהיה" —
למה לי [לאיזה צורך נאמרה המילה
"תהיה"]?

ומתצינן: לשאר הויתו של מצורע, לענין
שאר הדברים שהיו במצורע, ללמד שאם
שינה בהויתן פסול.⁽²⁰⁾

ותניא נמי ושנו בברייתא אחרת לגבי ציפורי
מצורע כי האי גוונא [כיוצא בזה]:

נאמר [ויקרא יד ד] בענין המצורע: "וצוה

יצחק. [ועיין שם].

20. כלומר, שכל הדברים שנאמרו בו מעכבים:
הבאת קרבנות, ועף ארו ואזוב ושני תולעת.
מאירי. [ועיין שיח יצחק].

21. ביום שנרפא הנגע מן המצורע יצא הכהן אל
מחוז למחנה וראה שאכן נרפא הנגע. צוה הכהן

שיקחו למיטהר שתי ציפורים עץ ארו ואזוב.
ושחטו ציפור אחת ודמה נופל אל תוך מים
חיים. והיזה בשאר הדברים מן הדם והמים על
המצורע. כמבואר בפרשת מצורע [ויקרא יד].

22. גם כאן פירש המאירי שאין לומר שצריך
שלש צפרים מפני שבסדר הפסוקים שאחר כך
מבואר שהיו רק שתיים [אחת ששחטה, ואחת

חושבים שהן פסולות בדיעבד? הרי יש כלל בענין קדשים, שדוקא אם שנה עליהם הכתוב שני פעמים הרי הם מעכבים, והיכן שנה הכתוב שצריך ששתי הציפורים תהיינה שוות? (23)

ומתריצין: **סלקא דעתך אמינא**, היה עולה על דעתך לומר, שכל הדינים שנאמרו בענין המצורע מעכבים בדיעבד, משום ש"תהיה" **כתיב**, בתחילת פרשת מצורע נאמר "זאת תהיה" תורת המצורע, ומשמע שכל האמור בפרשת מצורע יהיה בהוייתו [כמו שהוא נאמר בלא שום שינוי], ואם שינה פסול.

לכן הוצרך הכתוב לרבות, שאפילו אם שתי הציפורים אינן שוות, הרי הן כשרות בדיעבד.

ומקשינן: **והשתא דרבי רחמנא**, ועכשיו שהכתוב ריבה במילים "ציפור" "ציפור", שאפילו אם אין שתי הציפורים שוות, הרי הן כשרות בדיעבד, אם כן קשה: "תהיה" – **למה לי** [לאיזה צורך נאמרה המילה "תהיה"]?

ומתריצין: **לשאר הוייתו של מצורע**, לענין שאר הדברים שהיו במצורע, ללמד שאם שינה בהוייתן פסול.

לסיכום: בשלושה מקומות מצאנו שצריך להביא שתי קרבנות שווים:

א. שני שעירי יום הכיפורים

ב. שני כבשי המצורע.

ג. שתי ציפורי המצורע.

ובשלושת המקומות הללו, דרשו זאת חכמים מהמילה "שנים" [או "שתי", או "שני"].

ומקשינן: **אי הכי**, אם כך [שדורשים מהמילה "שנים" ללמד שיהיו שניהם שווים], **לגבי תמידין** – **נמי נימא** [נאמר] כך:

נאמר בהם "כבשים בני שנה, שנים ליום תמיד" [שמות כט לח].

אילו נאמר "כבשים" הייתי יודע שמייעוט **כבשים שנים**.

אם כן **מה תלמוד לומר** [לאיזה צורך נאמר] "שנים"?

ללמדך שיהיו שניהן שווין.

ומניין שאף על פי שאין שניהן שווין בכל זאת הם כשירין? (24)

בחוץ אינה מעכבת.

והגמרא מתרצת מיד, שגם לענין הדברים הנעשים בחוץ נאמר "תהיה". ולפיכך צריך הכתוב לרבות "ציפור" "ציפור".

24. הקשו תוספות ישנים: מדוע הייתי אומר שאפילו בדיעבד הן פסולות? הרי לא נשנה דין זה שני פעמים!
ותירצו: אכן הגמרא יכלה לשאול שאלה זו.

ששילחו לשדה]. ולדעת הריטב"א הנ"ל אין צריך לזה. אלא כל מקום שנאמר "מייעוט רבים שנים" הרי זה בתורת ודאי. [וכאילו נאמר בפירוש שנים]. ועיין לעיל הערה 12.

23. ביאר בשיח יצחק: הגמרא כאן היתה סבורה ש"תהיה" מלמד שהוייתו של המצורע מעכבת, רק לענין עבודות המצורע הנעשות בבואו לפני ה' בשער ניקנור, אבל טהרת הציפורים שנעשתה

תלמוד לומר [לכך נאמר] "כבש" "כבש"
[פעמיים נאמר בענין התמיד המילה "כבש"
שהיא מיותרת] — ריבה הכתוב שאף על פי
שאינם שוים הרי הם כשרים.

ונלמד מכאן שאף על פי ששני כבשי התמיד
שאינם שווים כשרים בדיעבד, בכל זאת
למצוה — הכי נמו דבעינן, לכתחילה,
להביא שני כבשים שווים!

ומדוע לא שנינו לענין תמידין הלכה זו
בשום מקום! ומשמע שאין צורך ששני
כבשי התמיד יהיו שווים!?

ומתרצינן: הווא "שנים" שנאמר בענין
התמיד אינו מיותר, אלא מבעיא ליה
לכדתניא, יש בזה צורך לדרשא שנשנית
בברייתא:

שכך שנינו בברייתא: נאמר [במדבר כח ג]
בענין התמיד "שנים ליום". ודרשו חכמים
שפירוש הכתוב "ליום" הוא "כנגד היום",
כנגד השמש. שלא ישחט את התמיד במקום
שיש בו צל.⁽²⁵⁾

מנין אתה אומר שכוונת הכתוב היא כנגד
היום.

או, אולי אינו מתכוון הכתוב אלא שיהיו
"שנים ליום" — לחובת היום!?! וללמדך
שצריך שנים בכל יום!⁽²⁶⁾

כשהוא הכתוב אומר [שם פסוק ד]: "את
הכבש אחד תעשה בבקר, ואת הכבש השני
תעשה בין הערבים" — הרי חובת היום
אומר! מכאן אני מבין ששני הכבשים באים
בכל יום.

ומעתה מה אני מקיים [לאיזה צורך נאמר]
"שנים ליום"?

בהכרח שכוונת הפסוק היא לומר — כנגד
היום!

וממשיכה הברייתא ואומרת: כיצד היא
השחיטה שכנגד היום?

כלומר: באיזה מקום בעזרה היו שוחטים את
התמיד?

שחיטת העולה ושאר קדשי קדשים היתה
נעשית מצפון למזבח. משום שנאמר [ויקרא
א יא]: "ושחט אותו על ירך המזבח צפנה
לפני ה'".

ועשרים וארבעה טבעות היו לצפוננו של
מזבח [כנגד 24 משמרות כהונה]. ובהם היו
מכניסים את צואר הבהמה בשעת
השחיטה.⁽²⁷⁾

תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית
מערבית. כנגד קרן צפונית מערבית של

הרמב"ם תמידין א יא]. [והכוונה מול השמש,
ואפילו ביום המעונן].

26. מאירי.

27. על פי מסכת מידות ג ה. ומפני שלא היו
כופתים את הטלה [כמבואר במסכת תמיד ד א],

אך מאחר שהגמרא להלן דוחה את הדין הזה
[שצריך שני תמידים שווים] ממילא לא הוצרכו
להקשות קושיא זו. וכן כתוב בתוספות הרא"ש.
ועיין שיח יצחק.

25. "היום" היינו האור שנאמר [ביחזקאל ל]
"ובתחפנחס חשך היום". [מהר"י קורקוס על

השניה? יש אומרים כדי שהטבעת הראשונה תסייע לשוחט לאחוזו בה את רגלי הבהמה כדי שלא תתהפך⁽²⁸⁾].

ותמיד של בין הערבים, היה נשחט על קרן מזרחית צפונית, כי בין הערביים החמה זורחת מן המערב. וכדי שלא יפול צל הכתלים על מקום השחיטה, הרחיקו את התמיד לכיוון מזרח ככל היכולת.

ולא היה שוחט בטבעת הסמוכה למזבח אלא על הטבעת השניה. ופני השוחט וצואר הבהמה היו פונים באלכסון כלפי צד דרום מערב. שזריחת החמה בערב באה משם.

לסיכום: מסקנת הגמרא היא ש"שנים ליום" שנאמר בענין התמיד בא ללמד ששחיטת התמיד היתה כנגד היום. ואין ללמוד משם ששני הכבשים יהיו שוים.⁽²⁹⁾

ומוסיפה הגמרא: מוספין של שבת שנאמר

המזבח [במקום שהיו שם הטבעות], מפני שהחמה זורחת בבוקר מן המזרח בשיפולו של הרקיע, וכותלי העזרה היו גבוהים. והצל נופל כנגד הכותל המזרחי למרחוק. לפיכך הרחיקו את התמיד לכיוון מערב ככל היכולת, כדי ששחיטת התמיד תהיה כנגד אור היום.

[כלומר, שחטו את התמיד: כנגד "קרן צפונית" מפני שמקום שחיטתו בצפון. ושם היו הטבעות. "מערבית" — כדי שלא יהיה צל על מקום השחיטה].

ולא היה שוחט בטבעת הסמוכה ביותר למזבח, אלא על הטבעת השניה לה, המשוכה לצד צפון. ופני השוחט וצואר הבהמה היו באלכסון כלפי צד צפון מזרח, שמשם השמש באה בשחרית, כדי שתהיה השחיטה כנגד היום [כנגד השמש].

[ומאיזה טעם שחטו את הבהמה על הטבעת

מיצל עליה. וכן כתוב בתוספות הרא"ש.

29. א. קשה: הדין ששחיטת התמיד שהיתה כנגד היום, אינו נלמד מהמילה "שנים" אלא מהמילה "ליום" שיהיו כנגד היום! ונמצא שהמילה שנים עדיין מיותרת, ומדוע אין דורשים מכאן שיהיו שני הכבשים שווים?

ויש לומר: אילו לא נאמר "שנים" הייתי אומר שרק תמיד של שחר צריך להיות כנגד היום. מפניש הוא בא בתחילת עבודות היום. והוא עם זריחת השמש. אבל בין הערבים אין צריך כנגד היום. לפיכך נאמר "שנים ליום". [תוספות ישנים ותוספות רא"ש בשם הר"ר יוסף]. ועיין שיח יצחק על תוספות ישנים [ד"ה שנים ליום]. ותוספות ד"ה הא.

ב. פרשת התמיד נשנתה בתורה פעמיים

לכן התקין יוחנן כהן גדול שיעשו את הטבעות הללו. [רע"ב מידות ותמיד שם].

מקום הטבעות היה עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע אמות. וארבע טבעות היו קבועים בארץ בששה סדרים [טורים] רש"י. [ובמשנה במידות שם יש אומרים שהיו שש טבעות בארבעה סדרים].

28. רש"י כתב סברא זו בשם "שמעתי" [עיין לשונן]. וכן כתוב ברבנו אליקים, בפירוש ראשון. [ועיין מה שהקשה על זה רבנו אלחנן, בתוספות ישנים ותוספות הרא"ש].

ותוספות כתבו, שהטעם שלא שחטוהו על הטבעת הסמוכה למזבח שמא יטיל גללים.

ותוספות ישנים כתבו, שבטבעת הסמוכה למזבח לא שחטוהו, מפני שהיה כותל המזבח

שנאמר [ויקרא טז ג]: "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה, ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת האיש ההוא מקרב עמו". וכן הדין במקריב מחוץ למחנה [שם פסוקים ט י].

ואם התרו בו [שלא ישחט או יקריב מחוץ לעזרה], הרי הוא חייב מלקות.

אין השוחט או המעלה קדשים בחוץ חייב,

בהם "וביום השבת שני כבשים" [במדבר כח ט] ודאי צריכין שיהיו שניהן [שני הכבשים] שוין.⁽³⁰⁾ [שהרי אילו נאמר "כבשים" הייתי יודע שמייעוט כבשים שנים. ולמה נאמר "שני"? ללמדך שיהיו שניהם שוים].⁽³¹⁾

הסוגיא שלפנינו דנה בשוחט את שני שערי יום הכיפורים חוץ לעזרה:

השוחט קרבן חוץ לעזרה במזיד חייב כרת.

"מוספי – שבת". וכתב שכל המוספין נלמדים זה מזה. וצריך שיהיו שניהם שוין. ואפילו במוספין שיש בהם יותר משני כבשים [עייין שם שגרס שיש עיכובא בדבר. ופירש זאת במוספין של חג ועצרת].

ב. הקשו תוספות: הגמרא לעיל נקטה שלא יתכן שכבשי התמיד צריכים להיות שוים, שהרי לא מצאנו דין זה בשום מקום. ואם כן, מדוע בענין המוספין לא הוזכר בשום משנה שצריך שיהיו שניהם שוים?

ותירצו: בענין התמיד נשנתה מסכת שלימה [מסכת תמיד] ובה מבואר כל סדר עבודות התמיד. ואם היה דין שכבשי התמיד יהיו שוים. ודאי היה דין זה נכתב במשנה. אבל סדר המוספין לא נשנה בשום מקום. [ועיין בהערה הבאה].

31. הרמב"ם לא הזכיר בענין המוספין שצריך שיהיו שניהם שוים. ותמה עליו מהר"ץ חיות כאן.

ונראה שהרמב"ם גרס כגירסת הר"ח "מוספים ודאי שנים ולא ארבעה מדלא כתוב "אחד" "אחד".

וביאר דברי הר"ח הוא כדעת המאירי שאין

[שמות כט, במדבר כח] ובשני המקומות נאמר "שנים". וקשה, אמנם "שנים ליום" שנאמר בפעם אחת, אכן אינו בא ללמד שיהיו שניהם שוים. מפני שאנו למדים ממנו שיהא כנגד היום. אבל עדיין הפעם השניה שנאמר "שנים ליום" מיותרת!

וכתב שיח יצחק [ד"ה אי הכי, באמצע הדברים]. שמאחר שכל הפרשה נשנית פעם שניה אין לחוש למה ששנה גם את המילה שנים. ועיין שם עוד.

ג. למסקנא, המילים "כבש" "כבש" מיותרות. וכתבו תוספות ישנים, שצריך לומר שלמדים מהם דרשא אחרת [שלא התפרשה בגמרא]. וכן כתב תוספות הרא"ש.

30. א. גירסת הספרים שלפני רש"י היתה כך: "ומוספין על שבת ודאי שוים [לעיכובא] מדלא כתיב "אחד" אחד".

ורש"י הקשה על זה: מאחר שלא נאמר בתורה "שני" במוספי שבת אלא פעם אחת מנין שיעכב? ולכן דחה גירסא זו. וכתב שאין בדבר אלא מצוה ולא עיכובא. ועיין מה שתירצו תוספות. והריטב"א.

וגירסת ר' אליקים "מוספין" [ולא

אמר רב חסדא תירוץ: הואיל וכל אחד מהשעירים ראוי להקריבו לפני ההגרה לשעיר חטאת המוספין של יום הכיפורים הנעשה בחוץ,⁽³³⁾ לכן השוחטו מחוץ לעזרה חייב.

ומדברי רב חסדא יש ללמוד, שכל אחד משני השעירים אינו נחשב ראוי להיקרב לשעיר לה' הנעשה בפנים, אלא רק לאחר ההגרה. ורק מאחר שאפשר להקריבו לפני ההגרה לשעיר חטאת המוספין הנעשה בחוץ, הוא נחשב "ראוי להקרבה", ולכן השוחטו או המקריבו בחוץ חייב.

ותמהינן: מאי שנא מדוע אין לחייבו על שחטתו והקרבתו בחוץ משום שהוא ראוי להקריבו לשעיר הנעשה בפנים, דלא נחשב ראוי להקרבה — משום דמחוסר הגרלה הוא!

אם כן, לשעיר הנעשה בחוץ — נמי לא חזי שעיר זה להקרבה, דעדיין מחסרי חסרות כל מעשי עבודת היום! דהיינו, מתן דמים של פר החטאת ושעיר הפנימי, וחפינת הקטורת

אלא בקדשים הראויים ליקרב על המזבח. אבל על בעל מום או על שאר בהמות שאינם ראויות ליקרב על המזבח, פטור. שנאמר [שם]: "ואל פתח אהל מועד לא הביאו". מכאן שאין חיוב אלא בקרבן שראוי להביאו לאהל מועד.⁽³²⁾

תנו רבנן: שני שעירי יום הכיפורים ששחטן בחוץ:

אם שחטן עד שלא הגריל עליהן — חייב על שניהם.

אבל אם שחטן משהגריל עליהן — חייב רק על של שם, מפני שהוא ראוי להקרבה באהל מועד, ופטור על של עזאזל, מפני שאינו ראוי להקרבה בפנים.

ותמהינן: מדוע אמרה הברייתא שאם שחטן עד שלא הגריל עליהן חייב על שניהם?

והרי שני השעירים הללו לפני ההגרה — למאי חזו?! לאיזה קרבן אפשר להקריבם לפני ההגרה? והרי אם אינם ראויים להקרבה, השוחטם בחוץ פטור!

וכתב לה קרא. [ועיין תוספות הרא"ש].
[עיין בשיח יצחק שכתב שהרמב"ם סובר כהמאירי, וכתב שכנראה היה למאירי גירסא אחרת בדברי הגמרא. עיין שם את השערתו. ולפי מה שכתוב בתוספות הרא"ש בשם גירסת הר"ח וכו"ל, אין צורך לומר כהשערתו].

32. הקדמה זו היא על פי הקדמת המאירי.

33. מחוץ להיכל. שכל עבודותיו היו על המזבח החיצון.

צריך ששני הכבשים יהיו שוים, וביאר את הגמרא כאן [לשיטתו דלעיל הערה 12] שהמילה "שנים" באה ללמד שלא יביא ארבעה כבשים, ודוקא בשני שעירי יום הכיפורים ושאר המזוכרים לעיל, שהתפרש בתורה "אחד"..." "ואחד"... היינו מבינים שצריך להביא שנים בלבד. גם אילו לא נאמר "שנים". אבל במוספין שלא התפרש כן, אין המילה שנים מיותרת [ובאה ללמד שלא יביא יותר משנים, וכו"ל]. ואף על פי שאמרו חז"ל "תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט תפסת", כל כיוצא בזה טרח

והקטרתה. שכל אלו צריכים להעשות לפני שחיטת המוספין [ובכללם השעיר החיצון]!

ואם כן מדוע השוחטו בחוץ לפני ההגרה חייב?

ומתריינין: קסבר רב חסדא: אין פגם במחוסר זמן אם אפשר להקריבו בו ביום.

כלומר, בהמה שאין בה חסרון מעשה בגופה, אלא יש בה חסרון זמן, כגון כאן, שעדיין לא הגיע זמן המוספין, אין זה חסרון שגורם לשעיר להחשב כמי שאינו ראוי להקרבה באהל מועד [כי אין צורך לעשות שום מעשה בגוף השעיר, ומאליו הוא יהיה ראוי להקרבה במשך אותו היום].

ולכן, שני השעירים, עד שלא הגריל עליהן, אינם ראויים לשעיר הפנימי כי הם מחוסרים מעשה הגרלה, ומעשה זה הוא מצוה האמורה בהם.

ואף על פי שאין ההגרה נעשית בגופם ממש, (34) בכל זאת, הואיל ומצות ההגרה נאמרה עליהם, הרי הם כמי שאינם ראויים להקרב באהל מועד.

אבל, לענין שעיר המוספין הנעשה בחוץ, למרות שעדיין חסרים כל מעשי עבודת היום שצריכים להעשות קודם למוספין, בכל זאת אין זה גורם לשעירים להיחשב כמי שהם אינם ראויים להקרבה, הואיל ואינם חסרים מעשה מצוה האמורה בהן.

ואין פגם במחוסר זמן לכו ביום.

אמר רבינא: השתא [עכשיו] דאמר רב חסדא שמחוסר הגרלה אף על פי שההגרה איננה מעשה שבגוף השעירים עצמם, מכל מקום במחוסר מעשה דמי, שהיות וההגרה נאמרה בהם, הרי זה כמעשה שבגופם,

מכאן נלמד לענין הא דאמר רב יהודה אמר שמואל בענין אחר:

שלמים ששחטן בבוקר, קודם שנפתחו דלתות ההיכל, פסולין. משום שנאמר [ויקרא ג] בענין קרבן שלמים: "ושחטו פתח אהל מועד". "פתח" משמע בזמן שהוא פתוח, ולא בזמן שהוא נעול. (35)

ומדברי רב חסדא נלמד, שאם שחטן בחוץ טג-א קודם שנפתחו דלתות ההיכל — פטור. מפני שבאותה שעה אין השלמים ראויים להבאה אל אהל מועד. ואף על פי שפתיחת דלתות ההיכל איננה מעשה שבגוף השלמים.

מאי טעמא [מהו טעם הדבר]?

מפני שמחוסר פתיחה של דלתות ההיכל, במחוסר מעשה דמי. שהואיל ובענין השלמים נאמר דין פתיחת דלתות ההיכל, הרי זה כמעשה שבגופן. (36)

ועכשיו הגמרא מקשה על עצם דבריו של רב חסדא, ששעיר יום הכיפורים ששחטו בחוץ

35. לשון פתח אינו אלא החלל, והפוחת והנועל קרוי דלת — לשון רש"י זבחים נה ב.

36. רבי יוחנן אמר [בזבחים קז ב] שהמעלה קדשים בזמן הזה בחוץ חייב.

34. אף על פי שנאמר בפסוק "ונתן אהרן על שני השעירים גורלות" ומצוה להניח את הגורלות על גופם של השעירים, מכל מקום אין ההנחה על השעירים מעכבת אלא רק עלית הגורל מתוך הקלפי. כמבואר לעיל לט ב [רש"י, ריטב"א].